

WORTEGEM-PETEGEM PROCESSIESTRAAT

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK VERSLAG VAN DE RESULTATEN

Titel: Archeologienota Wortegem-Petegem

Erkend archeoloog: Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114

Auteurs: Bart Bot

Advies specialisten: /

Wetenschappelijke advisering: /

Projectcode bureauonderzoek: 2020D1

Locatiegegevens: Provincie Oost-Vlaanderen, Wortegem-Petegem, Processiestraat, Diepestraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: Xmax, ymax; xmin, ymin: 89656, 171990; 89422, 171732

Kadastergegevens: Provincie Oost-Vlaanderen, Afdeling 1, Sectie A, perceelnrs. 855B2, 855C2, 855Z, 855D2, 879E, 879F, 879G, 879H, 879K, 879L & 880A

Betrokken actoren: Bart Bot (erkend archeoloog), Opdrachtgever

Plaats en datum: Ledeberg, 01/07/2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Bart Bot Archeologie.

Bart Bot Archeologie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUD

1. Inleiding	3
1.1. Onderzoeksopdracht.....	3
1.2. Wettelijk kader	3
1.3. Randvoorwaarden.....	4
2. Onderzoeksmethode	5
2.1. Motivering	5
2.2. Organisatie	5
3. Kader en aanleiding.....	6
3.1. Topografische situering	6
3.2. Huidige situatie en geplande werken.....	8
4. Assesmentrapport.....	12
4.1. Landschappelijk situering.....	12
4.2. Geologische situering.....	14
4.2.1. tertiair	14
4.2.2. Quartair	15
4.3. Bodemkundige situering	18
4.4. Historische schets.....	20
4.5. Kaartmateriaal	21
4.6. Archeologische voorkennis	27
4.6.1. Archeologische prospecties en opgravingen	27
4.6.2. Indicatoren.....	30
4.6.3. Archeologische nota's.....	32
5. Synthese	33
5.1. Archeologisch verwachtingspatroon.....	33
5.2. Onderzoeksvragen	34
6. Besluit.....	35
7. Bibliografie.....	36
8. Figurenlijst.....	36

1. INLEIDING

1.1. ONDERZOEKSOPDRACHT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Wortegem-Petegem (prov. Oost-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied, en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. WETTELIJK KADER

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer

bedraagt en de geplande werken betrekking hebben op meer dan 1000m². De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa **30292**m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is.

1.3. RANDVOORWAARDEN

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

2. ONDERZOEKSMETHODE

2.1. MOTIVERING

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

2.2. ORGANISATIE

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouwen en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen op de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen, werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt¹. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius², een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)³ geraadpleegd. Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem.

De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

¹ <https://www.geopunt.be/kaart>

² <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

³ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

3. KADER EN AANLEIDING

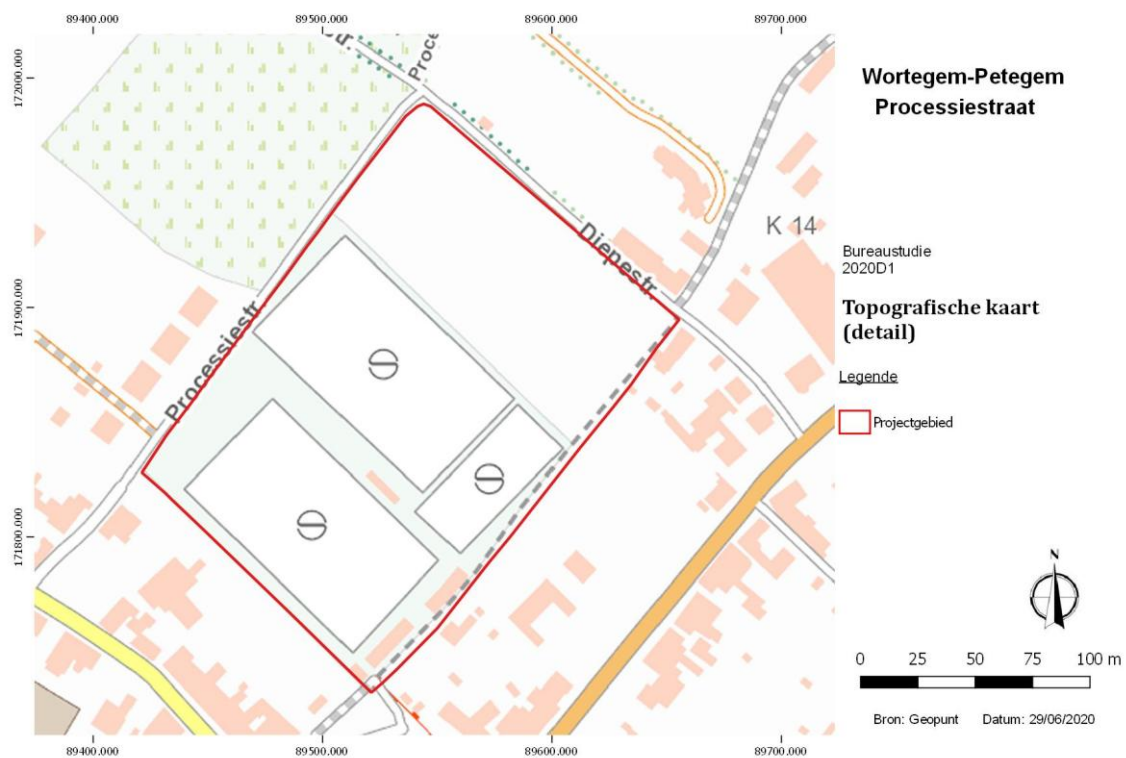
3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING

Het plangebied bevindt zich te in het centrum van de gemeente Wortegem-Petegem. Wortegem werd in 1970 opgenomen in de nieuwe fusiegemeente Wortegem-Petegem gelegen in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen, tussen de Leie en de Schelde. Ten noorden grenst het gebied aan Kruishoutem (Nokere), ten oosten aan Ooike en Moregem, ten zuiden aan Petegem-aan-de-Schelde, ten westen en ten noordwesten aan West-Vlaanderen (Anzegem en Waregem). Concreet ligt het plangebied ten noorden van de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk en is ingesloten door de Processiestraat (en noordwesten en de Diepestraat (ten noordoosten).

Kadastraal is het plangebied terug te vinden onder: Provincie Oost-Vlaanderen, Afdeling 1, Sectie A, perceelnrs. 855B2, 855C2, 855Z, 855D2, 879E, 879F, 879G, 879H, 879K, 879L & 880A.

Figuur 1 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI)

Figuur 2 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI)

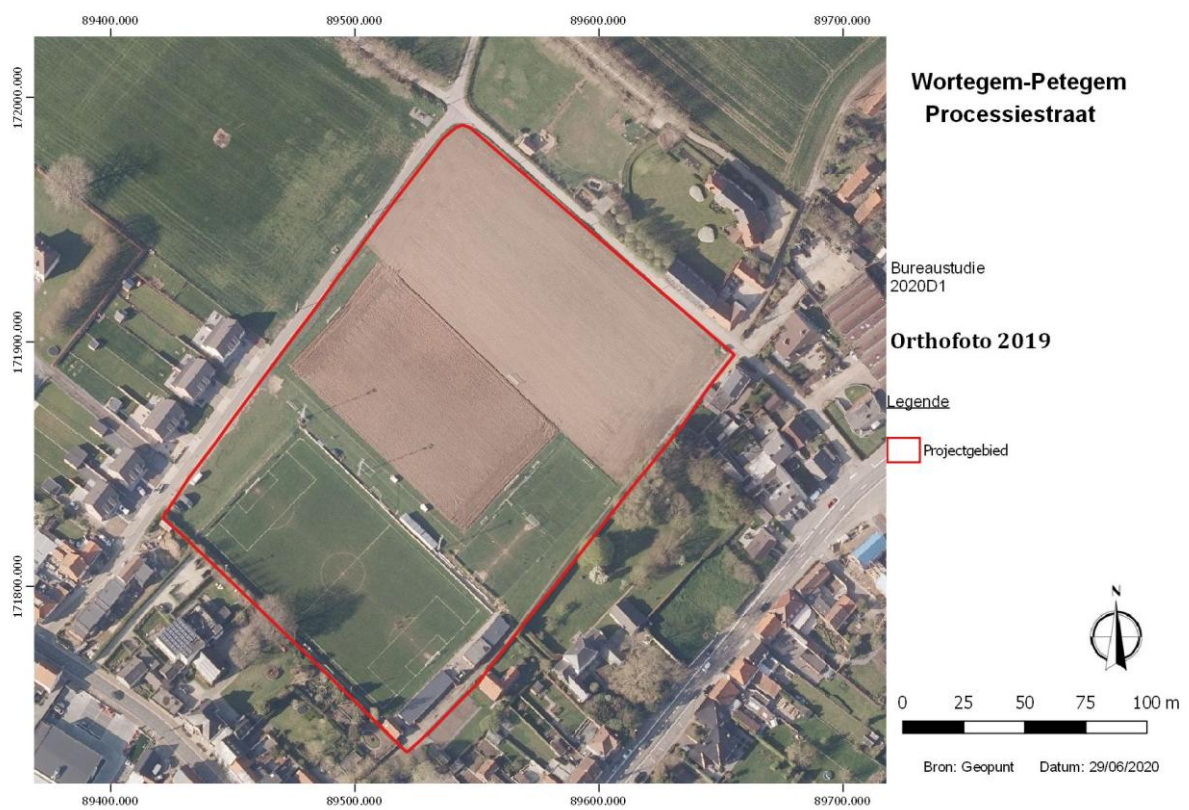

Figuur 3 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt)

3.2. HUIDIGE SITUATIE EN GEPLANEDE WERKEN

Het plangebied bestaat momenteel uit akkerland en sportterreinen en toebehoren. In het noordoosten bevindt zich een perceel akkerland (880A, oppervlakte circa 10300m²). Ten zuidwesten situeert zich een voormalig voetbalterrein (879L) en een bestaand voetbalterrein met bijhorende cafetaria, kleedkamers, ... (855B2, 855C2, 855Z, 855D2, 879E, 879F, 879G, 879H, 879K).

De opdrachtgever vraagt een omgevingsvergunning aan voor het verkavelen van gronden. In totaal zullen 55 loten verkaveld worden. Een nieuwe wegenis zal de verbinding maken met de Processiestraat en de Diepestraat. De werken zullen gepaard gaan met ingrepen in de bodem: het uitgraven van de wegenis, funderingen en nutsleidingen. Ook het werfverkeer zal zorgen voor een indirecte verstoring in de bodem.

Figuur 4 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

Figuur 5 Zicht op het plangebied vanaf het noordoosten (Processiestraat). (bron: google)

Figuur 6 Zicht vanaf de noordoostelijke hoek (kruising Processiestraat en Diepestraat) op het projectgebied.
(bron: google)

Figuur 7 Verkavelingsplan. (bron: opdrachtgever)

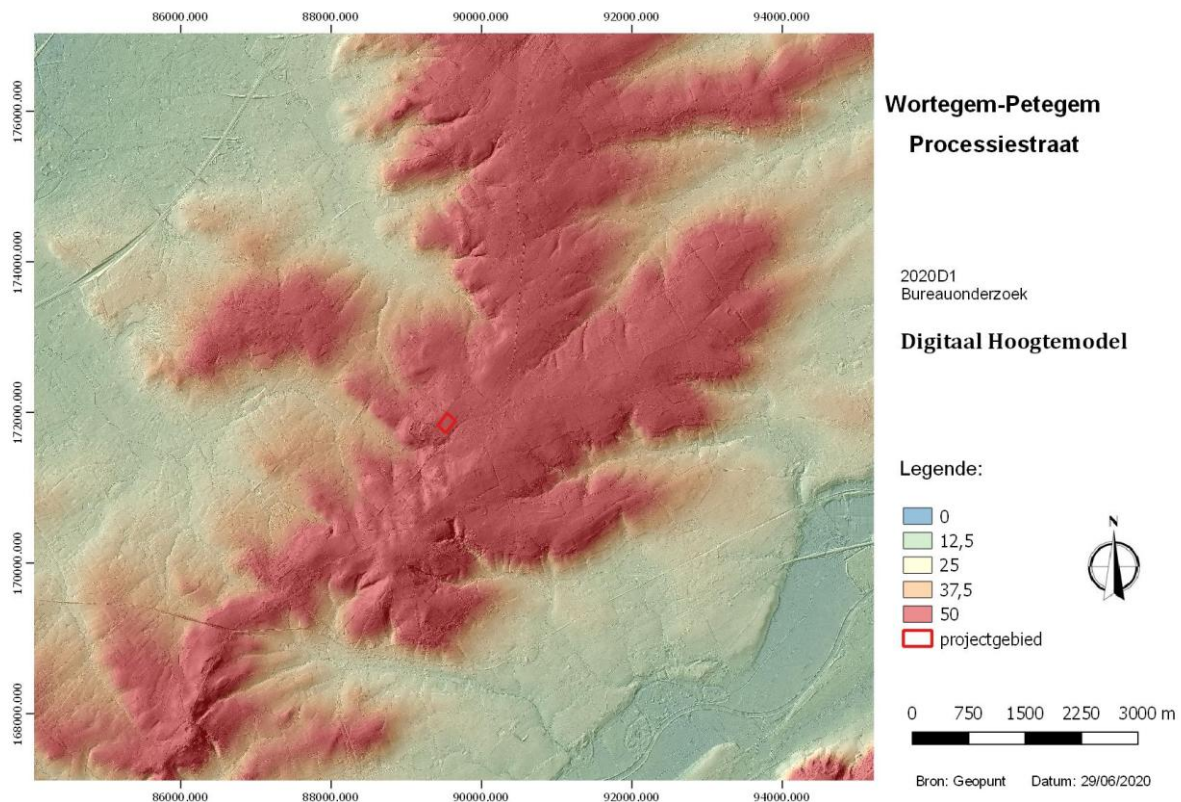
4. ASSESMENTRAPPORT

4.1. LANDSCHAPPELIJK SITUERING

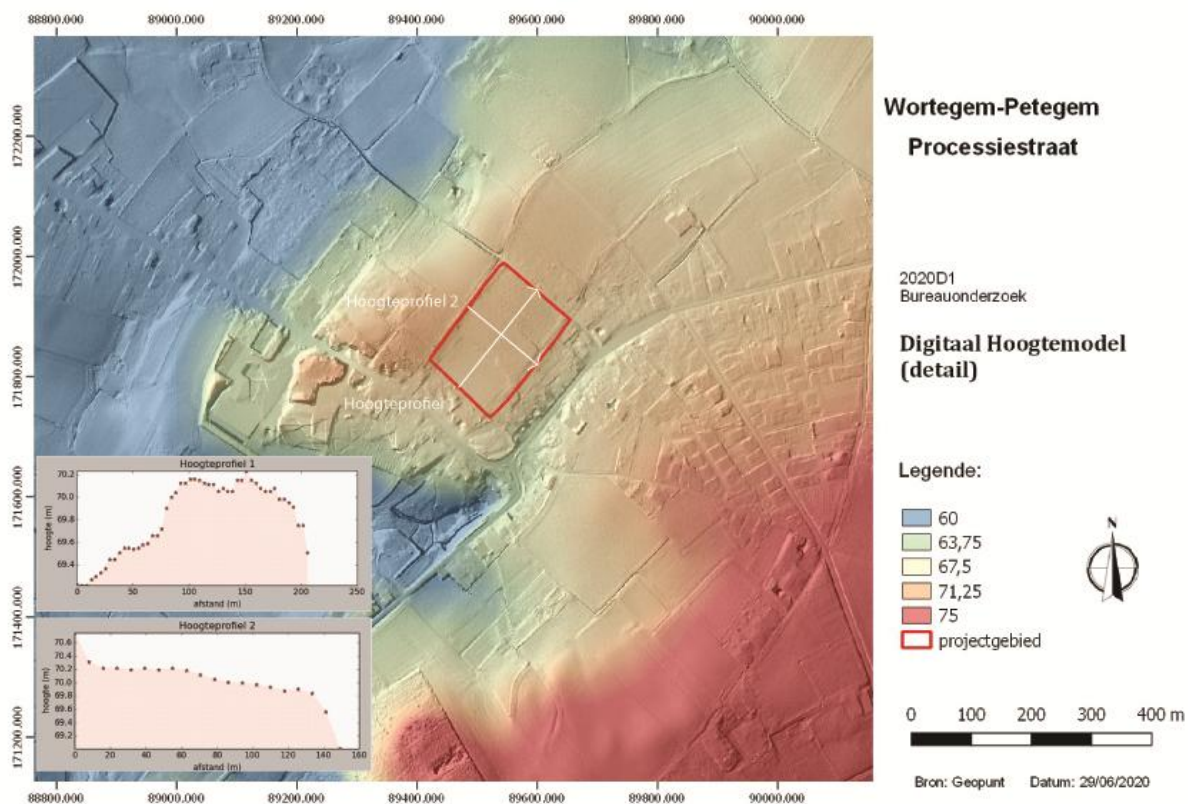
Het huidige landschap wordt gedomineerd door twee grote rivieren, de Leie en de Schelde. Opvallend is de brede vlakte langsheen de Leie en haar beken. De vlakte van de Leie wordt van haar huidige alluviale vlakte gescheiden door een steilrand die duidelijk zichtbaar is in het landschap. Zowel de vlakte van de Leie als de vlakte van de Schelde maken deel uit van de Vlaamse Vallei die morfologisch gekenmerkt wordt door een relatief vlak reliëf. Daarnaast wordt de omgeving ook gekenmerkt door een sterk gevarieerd landschap. Het meest in het oog springend is het sterk golvend gedeelte van de Vlaamse Ardennen, gesitueerd in het zuidoosten, waar verschillende toppen boven de 100 m genoteerd worden. De hoogste toppen bestaan uit de Formatie van Diest die met zijn typische ijzerzandsteenbanken zeer resistent is gebleken tegen erosie allerhande. Het plangebied ligt ter hoogte van een uitloper van de Vlaamse Ardennen en de West-Vlaamse heuvels. Het reliëf binnen het plangebied kent een vrij vlak verloop (gemiddeld rond de +70m TAW). Het reliëf daalt richting het zuidoosten, van +70,8m TAW naar +69m TAW. Zoals reeds aangegeven bevindt het plangebied zich tussen twee grote rivieren, de Schelde in het zuiden (op circa 5km ten zuidoosten) en de Leie (op circa 10km ten noordwesten). Ten zuidwesten loopt de Tjammelsbeek (op 350m). Op 470m ten noordwesten situeert zich de Rotbeek. De Volkaartsbeek loopt op 1,5km ten zuidoosten van het plangebied.

Op de potentiële bodemerosiekaart is geen info voorhanden. Enkel het noordoostelijke perceel wordt gekarteerd als zeer laag potentieel op erosie. In de ruime omgeving bevinden zich evenwel gronden met een zeer laag tot zeer hoog potentieel op erosie.

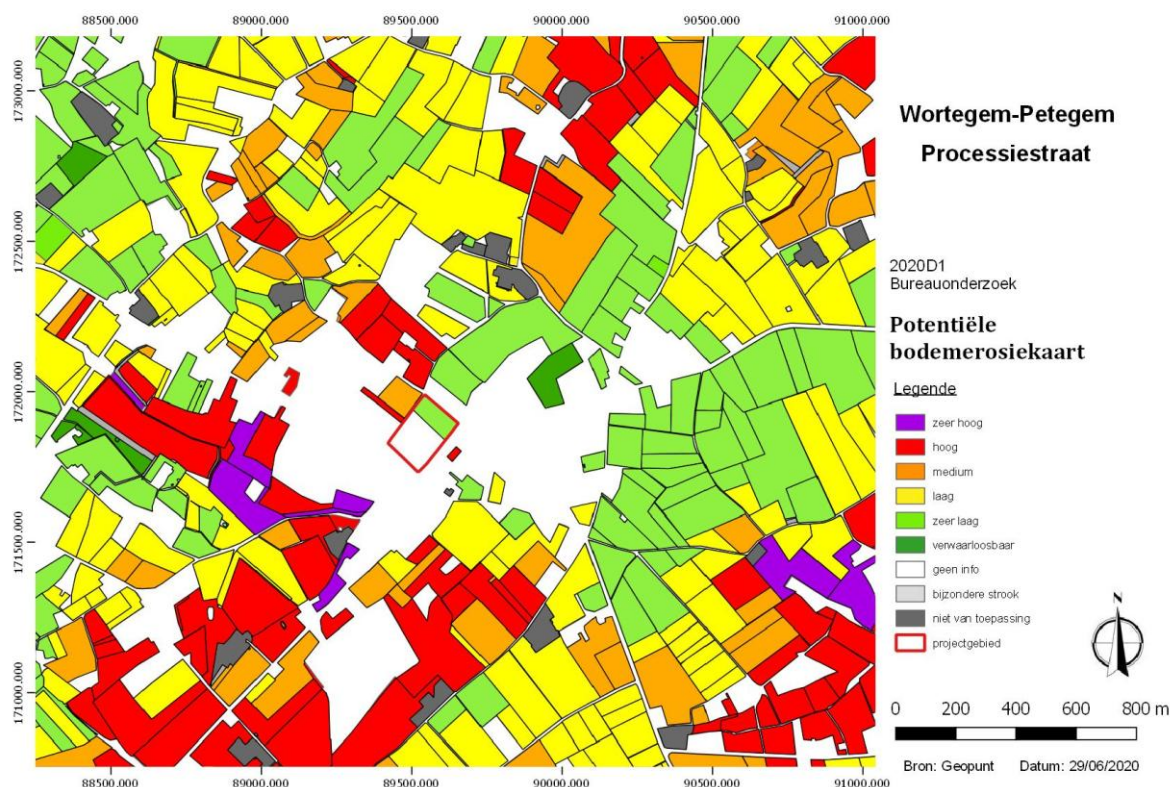
De geomorfologische kaart van de omgeving is niet voorhanden.

Figuur 8 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 9 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt)

Figuur 10 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

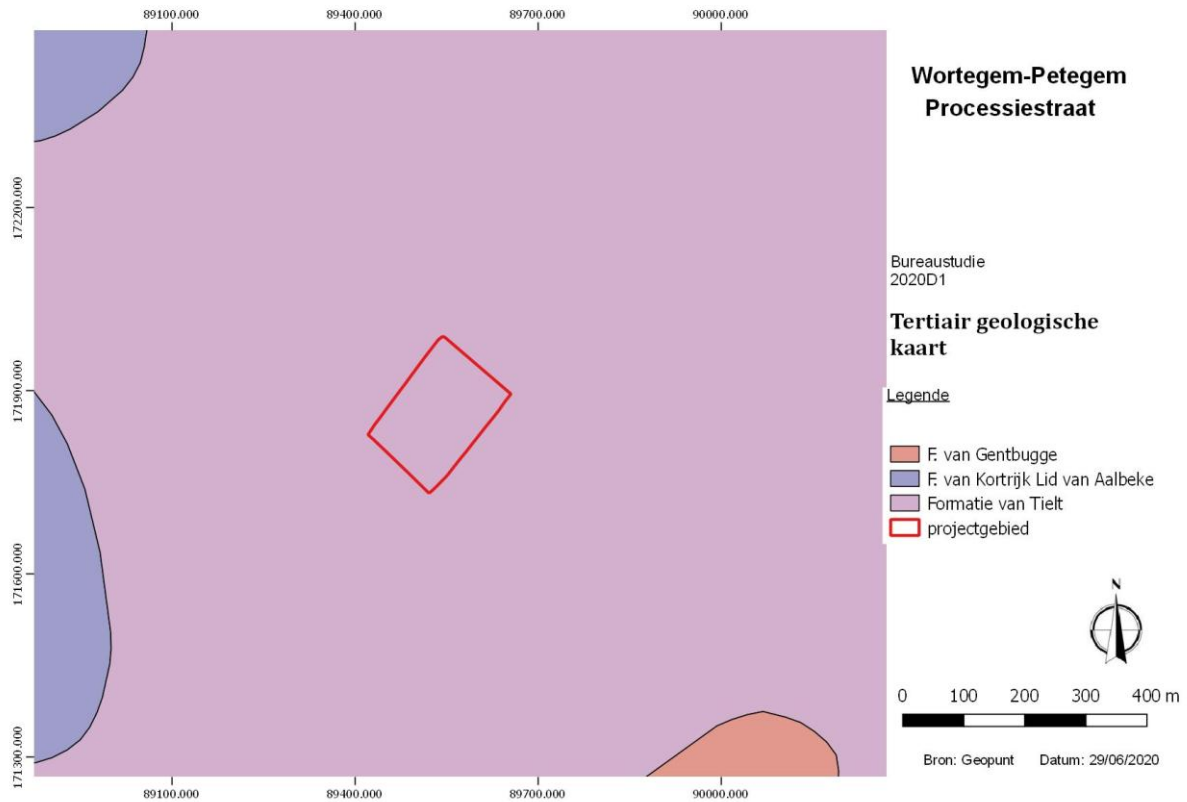
4.2. GEOLOGISCHE SITUERING

Onderstaande geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

4.2.1. TERTIAIR

De locatie van het plangebied bevindt zich ter hoogte van de Formatie van Tielt. De formatie dagzoomt in het noorden van Henegouwen, in het zuiden en midden van Oost- en West-Vlaanderen en het westen van Vlaams- en Waals-Brabant. De formatie bestaat uit marien

grijsgroen zeer fijn kleihoudend zand tot silt, afgezet in de zee die België bedekte tijdens het Midden- tot Laat-Ypresiaan (Vroeg-Eoceen, rond 50 miljoen jaar geleden).

Figuur 11 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

4.2.2. QUARTAIR

Het Tertiair (of liever het Neogeen) wordt gevolgd door de jongste periode in de aardgeschiedenis: het Quartair. Deze periode vangt dus 2.58 miljoen jaar geleden aan en is onderverdeeld in twee tijdvakken: het Pleistoceen en het Holoceen.

Het Pleistoceen (2.58Ma- 11.7ka) wordt gekenmerkt door grote schommelingen in het klimaat. De (vaak relatief lange) tijden waarin een koud klimaat bestond worden ijstijden (glacialen) genoemd. Tijden waarin het klimaat meer op dat van nu leek worden aangeduid met de term tussenijstijden (interglacialen) aangeduid. Deze grote klimaatschommelingen hadden grote gevolgen en de resultaten daarvan zijn vandaag de dag nog op veel plekken in het landschap te herkennen.

Het jongste tijdvak is (vooralsnog) het Holoceen (11.7ka – heden). Dit tijdvak is gekenmerkt door een redelijk warm klimaat en is daarom ook geclassificeerd als een interglaciaal. Met name

in het laatste deel van dit tijdvak is de invloed van de mens op de aarde sterk toegenomen, wat voor de geologie grote gevolgen heeft.⁴

De sedimenten van Quartaire ouderdom worden op grote schaal aan het oppervlak aangetroffen en zijn weergegeven op de Quartairgeologische kaart volgens het principe van profieltypekartering. Daarbij worden lithologie, genese en (chrono-) stratigrafie aangehouden als de belangrijkste kenmerken waar gronden op worden ingedeeld. De dikte van de Quartaire afzettingen varieert sterk in Vlaanderen, van minder dan een meter tot circa 30 meter.⁵

Het profieltype dat voorkomt binnen het plangebied betreft profieltype 1. Het type wijst op de pleistocene sequentie, een eventueel toevoegde letter op de tardiglaciale en/of holocene afzetting hier bovenop.

Net ten zuiden van het plangebied werd een boring geplaatst (kb29d84w-B39⁶) tot op een diepte van 1,7m ten opzichte van het maaiveld. De bovenste 1m bestond uit een grijsbruine zandleem, daaronder bevond zich een 10cm dik zand met silexkeien. De laatste 70cm was een bruingroene zandige klei met enkele verspreide silexkeien bovenaan glimmer- en glauconiethoudend (tertiaire grond).

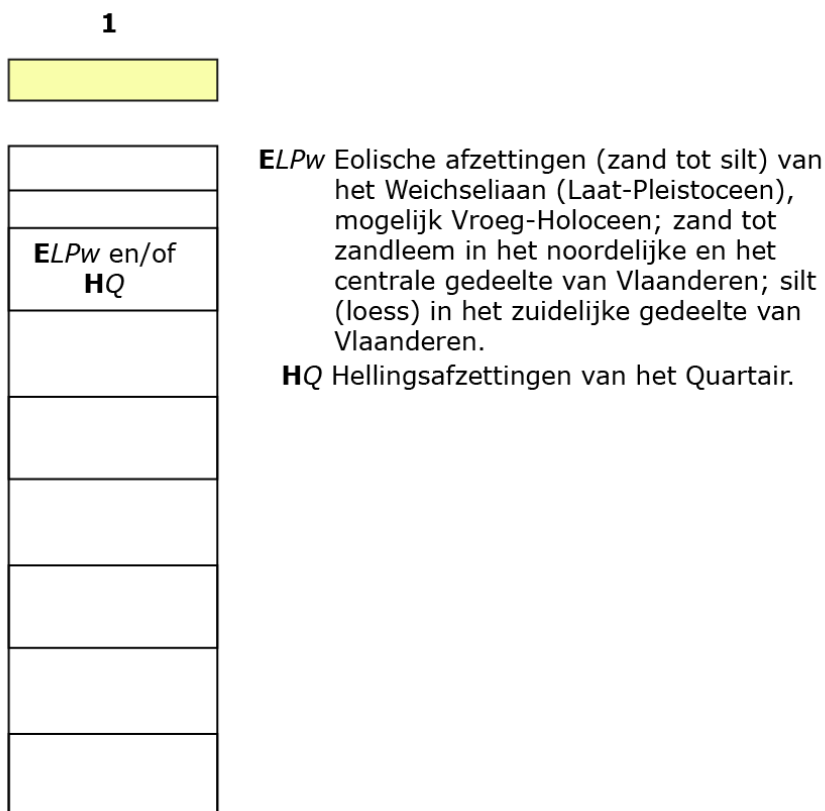
⁴ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

⁵ <https://www.dov.vlaanderen.be/page/quartairgeologische-kaart-150000> DOV, 2019

⁶ <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/1961-073884/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>

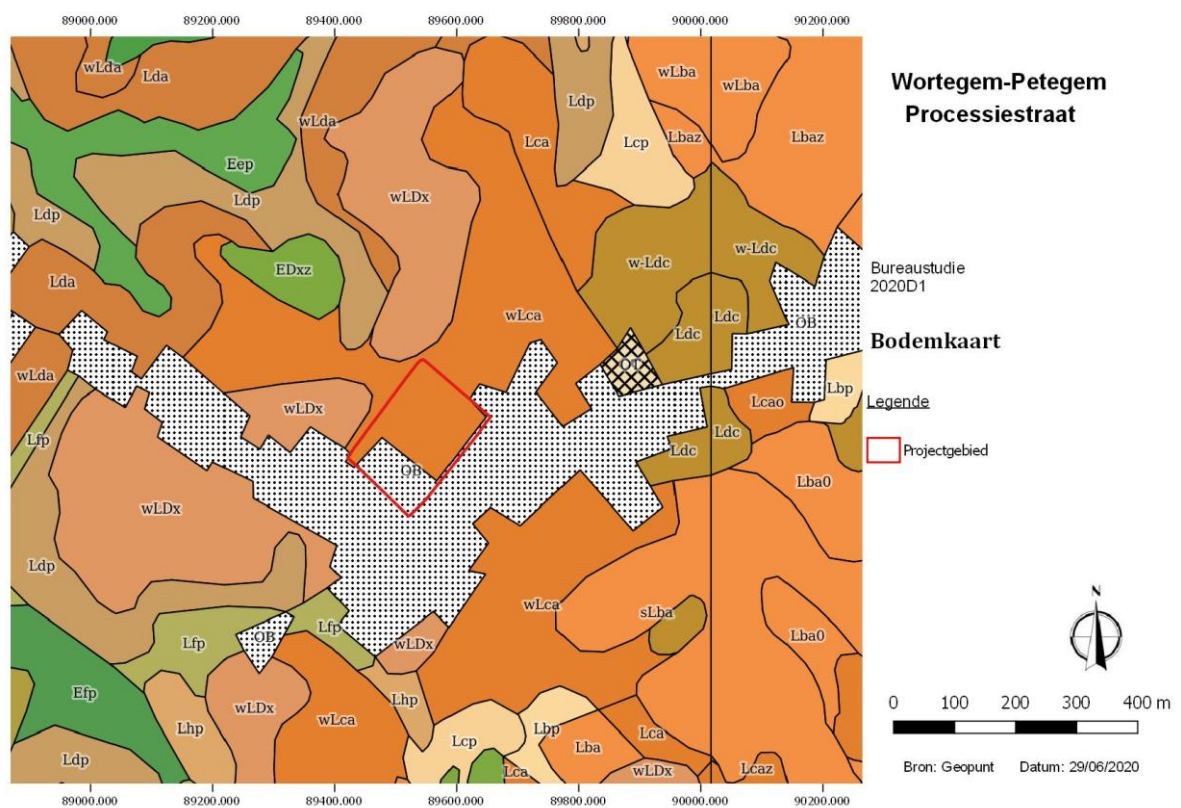
Figuur 12 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

Figuur 13 Uitleg type 1 Quartair geologische kaart. (Bron: geopunt)

4.3. BODEMKUNDIGE SITUERING

Bodemkundig bevindt het gebied zich in de zandleemstreek op de overgang met de zandstreek. Deze bodemgesteldheid is te verklaren door de geologische ontwikkeling met een belangrijke eolische invloed. De bodemkaart aan de zuidwestelijke zijde van het plangebied geeft een OB-code, dit zijn bebouwde gronden. De rest van het plangebied wordt gekarteerd als wLca, dit is matig droge zandleembodem met textuur B-horizont. Bij deze matig droge zandleemgronden beginnen de roestverschijnselen tussen 80 en 120 cm. De bodems kunnen enigszins te nat zijn in vochtige seizoenen; geen noemenswaardige verdrogingsverschijnselen in de zomer. Deze bodems kunnen voor de traditionele landbouw beschouwd worden als de beste gronden binnen de Zandstreek. Ze zijn geschikt voor de meereisende teelten (tarwe, suikerbieten) mits gepaste bemesting. Voor fruitteelt en tuinbouw zijn deze bodems aangewezen en vergelijkbaar met de droge zandleembodems. Wel kan een matige drainering soms gunstig zijn.

Figuur 14 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: geopunt)

4.4. HISTORISCHE SCHETS⁷

Het plangebied bevindt zich net ten noorden van de huidige dorpskerk van de vroegere deelgemeente Wortegem die dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw en die in oorsprong wellicht teruggaat tot de Karolingische of zelfs de Merovingische periode en waarvan de bijbehorende kerk in de 19de eeuw werd afgebroken, met uitzondering van de sacristie.

De oudste vermelding van Wortegem zou teruggaan tot "Uuratingem" in een tekst van 964 (kopie midden 11de eeuw), later werd dit Warthengem (1119) en Warteghem (1295). Dit lijkt van Frankische oorsprong te zijn en gaat terug op het Germaanse Waratinga-heim: de woning van de lieden van Wardo. Aanvankelijk behoorde de heerlijkheid Wortegem tot het graafschap Doornik-Kortrijk en tot de Pago Curtracense, het district van Kortrijk, en later tot de kasselrij Oudenaarde. Wortegem ressorteerde onder de hoogpointerij van Petegem en van de heerlijkheid "Isselmoregem", waarvan de heren ook heren van Wortegem waren. Deze zou zich ca. 1627 uitstrekken tot over het grondgebied Wortegem. Toen ze in 1686 eigendom werd van Adriaan Jozef van Spiere (baron van Moregem) vermengt de geschiedenis van Wortegem zich met die van Moregem. Uiteindelijk werd ze in 1767 overgedragen aan Jonker Emmanuel Charles van Hoobrouck. Het dorp ligt aan de oude weg die Oudenaarde met Waregem en vervolgens Kortrijk verbond. Deze streek had te lijden onder de godsdienstoorlogen. In de 18de eeuw was er terug welvaart en expansie. In 1830 telde het dorp naast vijf bloem- en drie olieslagmolens twee fabrieken van houten pompen en twee van weefkammen, een brouwerij, distilleerderij en een jeneverstokerij. In de tweede helft van de 19de eeuw werden de bossen van 310 ha grotendeels gerooid. Het was een tijd van achteruitgang en emigratie. Nu is het vooral een forensengemeente. De dorpskom wordt gekenmerkt door aangepaste landelijke bebouwing en verstedelijkte lintbebouwing. De Parochiekerk Onze-Lieve-Vrouw en Sint-Rochus, een driebeukige hallenkerk, werd gebouwd op een hoogte van 67 m en omgeven door een afgerond ommuurd kerkhof. De basis van het hoge koor en de torenbasis werden opgetrokken uit breuksteen en zouden overblijfselen zijn van de Romaanse kerk, mogelijk uit de 13de eeuw met latere verbouwingen uit de 15de, 16de en 18de eeuw en vergroot in de 19de eeuw waarbij de kerkhofmuur werd aangebracht in 1874. Begin 20ste eeuw kreeg de kerk zijn huidig uitzicht in neogotische stijl. In de loop van 1970 werd de kerk gerestaureerd en herschilderd, zowel buiten als binnen. In 1988 tenslotte werd het zuidwestelijke deel van het vroegere afgeronde kerkhof rond de kerk aangelegd als parking.

⁷ Gebaseerd <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14128> (geraadpleegd op 02/07/2020)

4.5. KAARTMATERIAAL

Een eerste kaart die voorhanden is, is de Frickx-kaart uit 1744. Op deze kaart van Frickx is duidelijk te zien dat enkel stadskernen, wegen en belangrijke bouwwerken zoals kerken, kastelen, etc. werden weergegeven. Het ontbreken van bebouwing op deze kaart betekent dus niet per definitie dat er geen gebouwen stonden. Burgerlijke architectuur kreeg op deze kaarten immers zeer weinig aandacht. Het georefereren van dergelijke kaarten is, doordat zij niet schaalvast zijn, vrijwel onmogelijk.

De Villaret-kaart werd aangemaakt naar aanleiding van de Franse veroveringen in onze streken tussen 1745 en 1748, met de bedoeling de gebieden gedetailleerd te karteren. Eén van de ingenieur-geografen die aan het project meewerkte was Jean Villaret, waaraan de naam voor de kaart ontleend werd. Hij was verantwoordelijk voor het gebied tussen Menen-Gent-Doornik tot Maastricht-Luik, wat recent beschikbaar werd gesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed en AGIV. Een collega van hem bracht al eerder tussen 1729 en 1730 de kustregio en Westhoek in beeld, maar die zijn (nog) niet vrij raadpleegbaar. De kaartbladen zijn zeer gedetailleerd, zowel naar topografie als bebouwing, wegen, etc., bijgevolg zijn ze zeer interessant voor historisch onderzoek, maar zijn moeilijk correct te georefereren. Op deze kaart bevindt het zuidelijke deel zich binnen het ommuurde areaal van het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk. Ten oosten van de kerk situeert zich bewoning. Vermoedelijk moet het plangebied iets noordelijker geprojecteerd worden.

De kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik werd opgesteld tussen 1771 en 1777 door de graaf de Ferraris. Het is een interessant document, omdat alle gebouwen ingemeten werden en ook de omgeving werd vrij waarheidsgetrouw opgetekend (rivieren, grachten, poelen, bossen, hagen, etc.). Er dient wel de kanttekening gemaakt te worden dat deze kaart vooral vanuit een militair standpunt opgetekend werd. De gebieden die in dat kader minder interessant waren, werden minder nauwkeurig ingemeten. Op de kaart van Ferraris (1777) staat het plangebied gekarteerd als akkerland. Een klein deel valt binnen het kerkhofareaal. In het uiterste oosten wordt bebouwing afgebeeld.

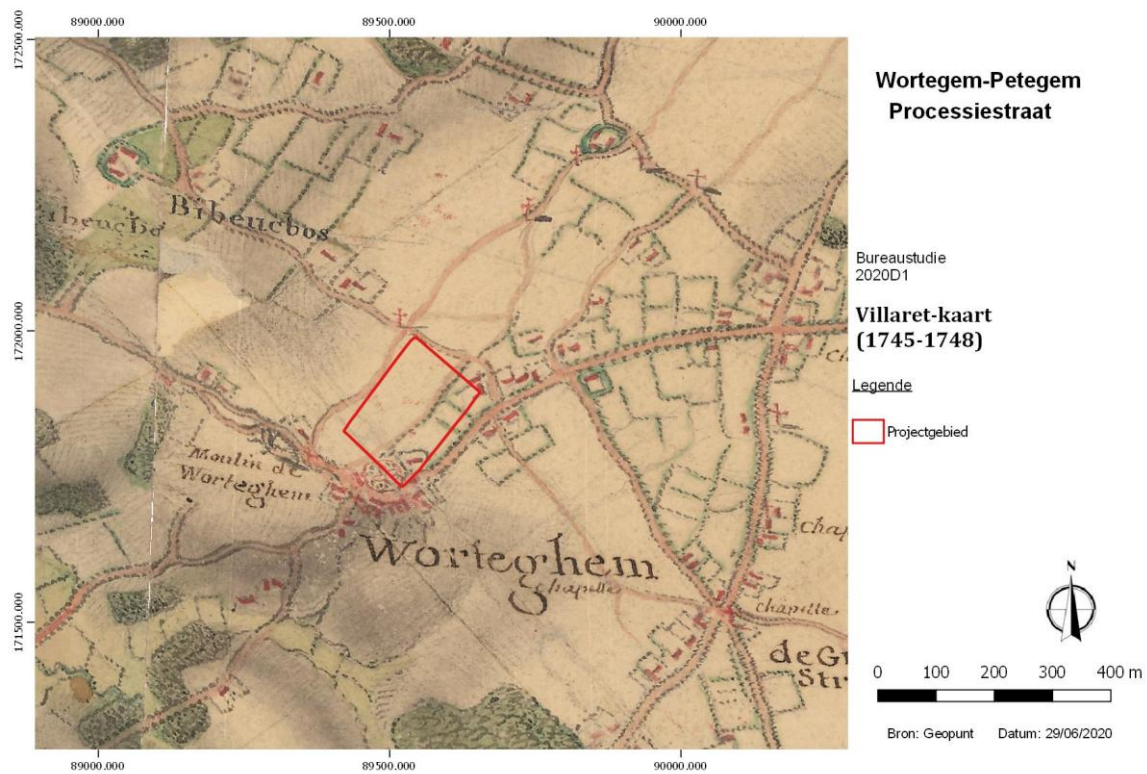
De kadastrale kaarten die tot de Atlas der Buurtwegen werden opgemaakt tussen 1843 en 1845 naar aanleiding van de uitvoering van een wet uit 1841. De bedoeling was een inventaris te maken van alle kleine wegen met openbaar karakter. Ook op deze kaart wordt geen bebouwing afgebeeld binnen het plangebied, wel percelering. Ten zuiden bevindt zich de weinig veranderde dorpskern.

De kaart Vandermaelen (1846-1854) biedt weinig nieuwe info. De Poppkaart (1842-1879) toont de perceelgrenzen binnen en rondom het plangebied en is voorts sterk gelijkaardig aan de Atlas der Buurtwegen.

De orthofoto uit 1971 toont het plangebied in gebruik als akkerland. Misschien is het westelijke deel al in gebruik als voetbalterrein? Het noordoostelijke perceel blijft tot op heden in gebruik als akkerland. De andere percelen worden in de loop van de jaren '90 en 2000 in gebruik genomen als voetbalterreinen.

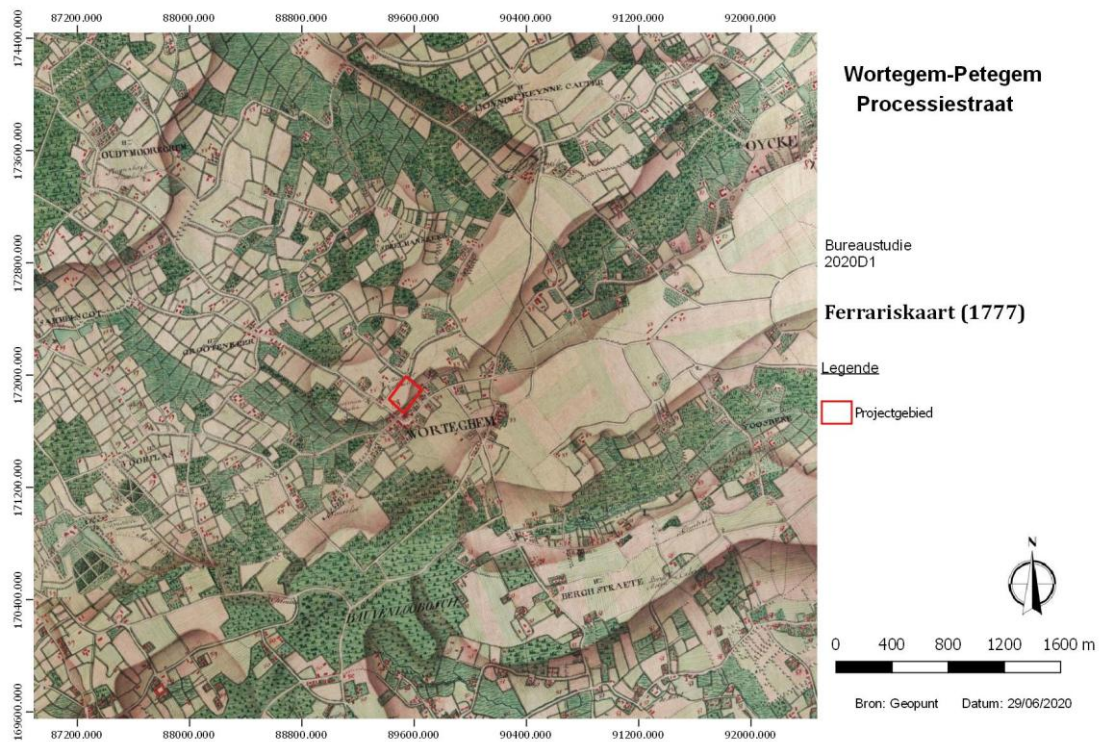
Figuur 15 Frickx-kaart (1744). (bron: geopunt)

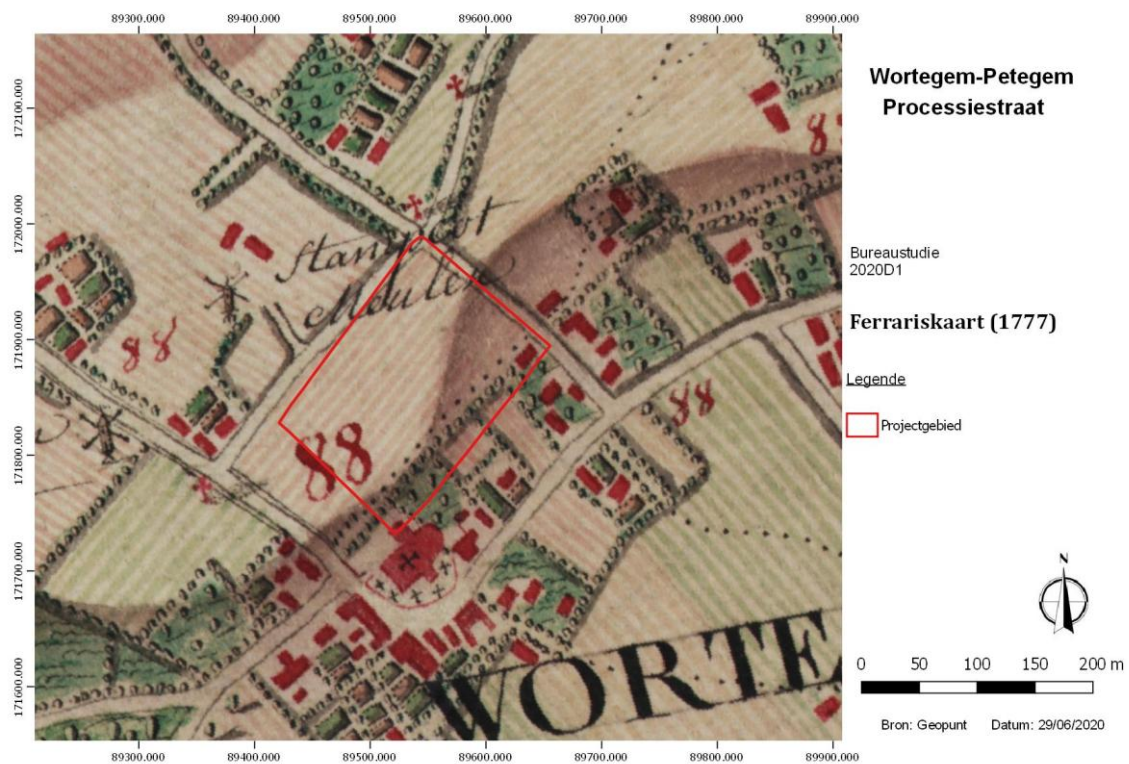
Figuur 16 Villaret-kaart (1745-1748). (bron: geopunt)

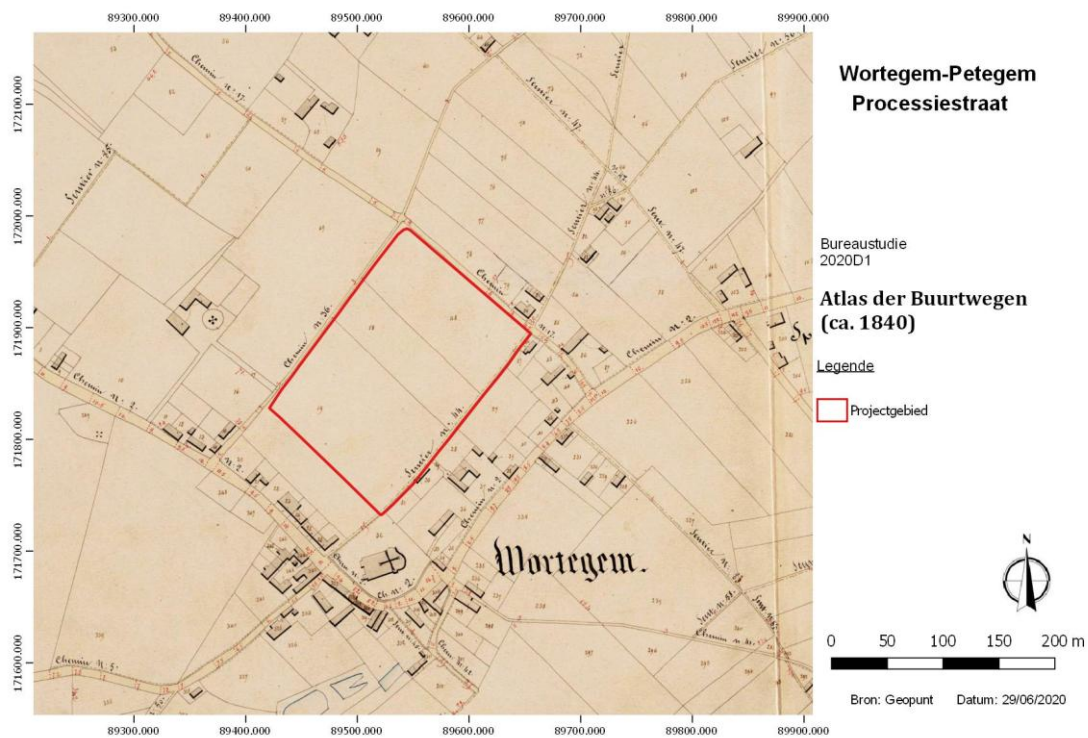
Figuur 17 Detail van de Villaret-kaart. (Bron: geopunt)

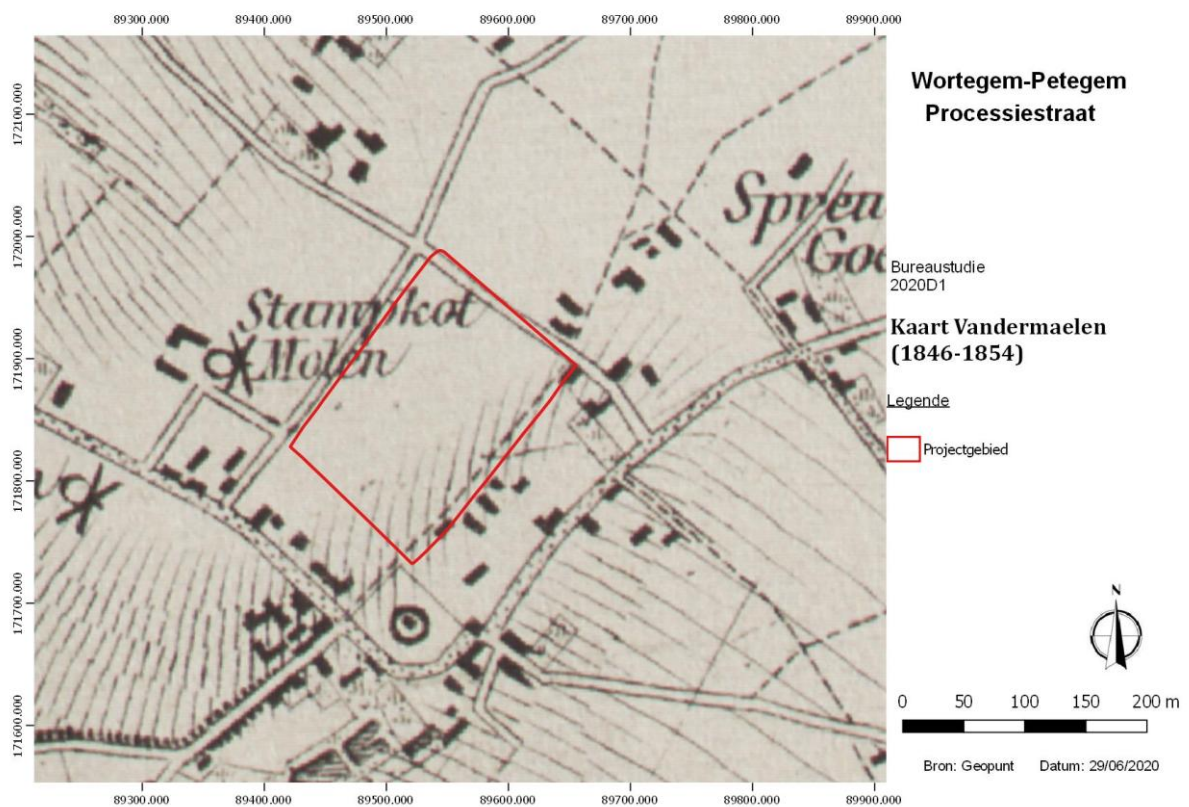
Figuur 18 Detail van de kaart van Ferraris (1777) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

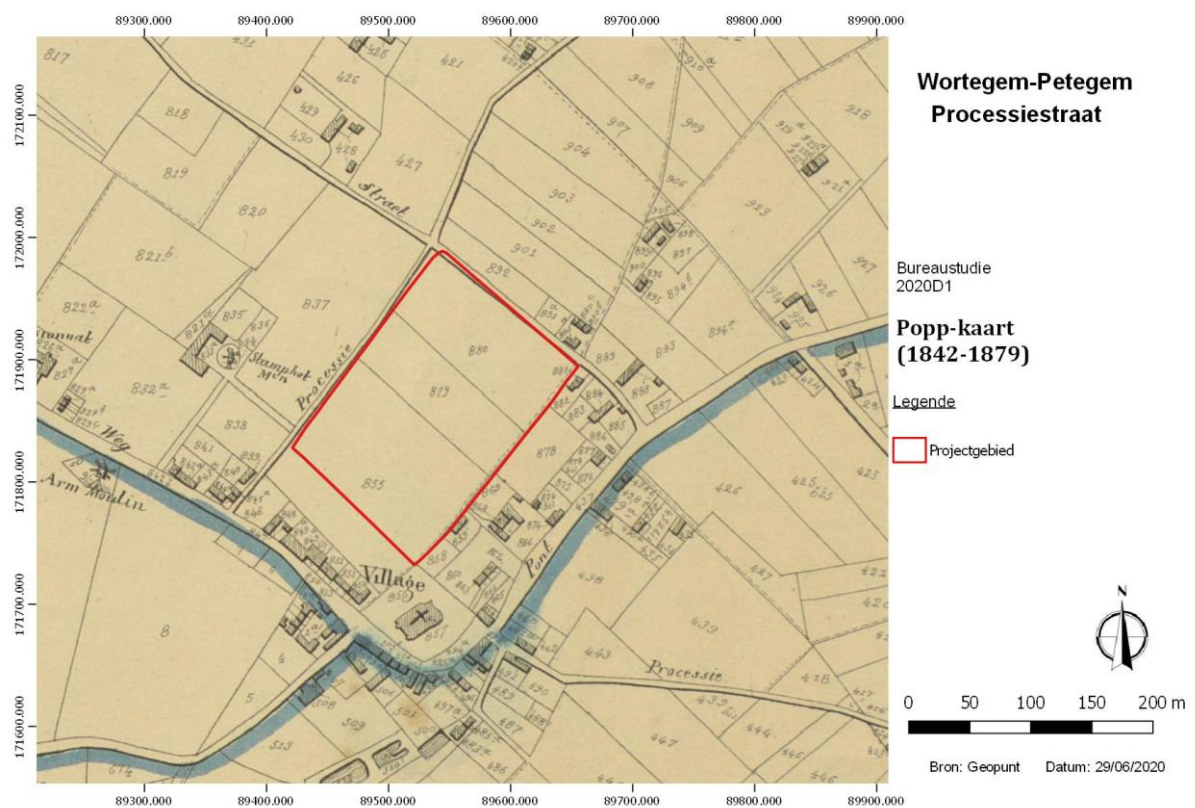
Figuur 19 Detail van de Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

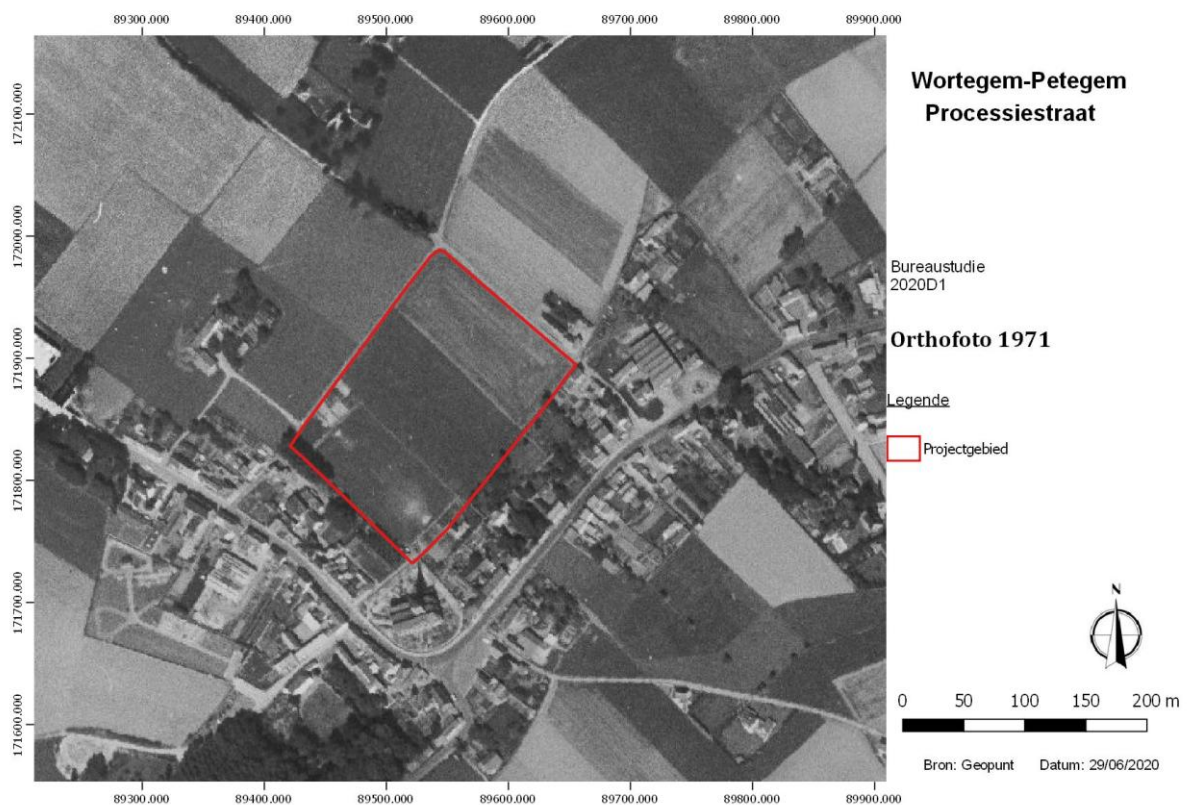
Figuur 20 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt)

Figuur 21 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 22 Popp-kaart (1842-1879). (bron: geopunt)

Figuur 23 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt)

Figuur 24 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt)

4.6. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

De belangrijkste bron voor de archeologische gegevens werd bekomen via de CAI. In onderstaande lijst worden de relevante CAI-items opgesomd. Voor de interpretatie en met het oog op het formuleren van een goede archeologische verwachting van het plangebied wordt een onderscheid gemaakt tussen archeologische prospecties en opgravingen enerzijds en archeologische en historische indicatoren anderzijds.

4.6.1. ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIES EN OPGRAVINGEN

Cai 208074⁸: Naar aanleiding van de aanleg van sportterreinen werd ter hoogte van de Diepestraat (150m ten noordwesten van het plangebied) een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. In totaal werden 34 proefsleuven aangelegd. De oudste sporen dateren uit de ijzertijd. Het ging om een greppel met vrij veel handgevormd aardewerk. Uit de romeinse tijd werden eveneens verschillende greppels aangetroffen met midden-romeins aardewerk. Uit de vroege middeleeuwen werd een restant van een holle weg gevonden. De weg was 6,75m breed

⁸ De Maeyer W., Van Cauwenbergh S., Cherreté B. 2013: Wortegem-Petegem Diepestraat. Archeologisch vooronderzoek. April 2012, Solva Archeologie- rapport 29, Aalst.

en kon gevolgd worden over een lengte van 80m. Eveneens uit de vroege middeleeuwen werd een greppel gevonden. Uit de volle middeleeuwen werden verschillende paalgaten (gebouwplattegrond), (houtskoolrijke) kuilen en greppels gevonden. Uit de late middeleeuwen werden verschillende grachten, greppels en kuilen gevonden. Als laatste kunnen vermoedelijk twee WOII loopgraven aangehaald worden.

Cai 500449⁹: ten zuiden van het plangebied werd tijdens een proefsleuven campagne en veldprospectie resten uit de ijzertijd gevonden.

⁹ BRAECKMAN K., CROMBÉ P., PARENT J.P., 1991: Een midden-neolitische site te Petegem, Bouvelo-bos (Wortegem-Petegem: Oost-Vlaanderen). In:VOBOV-info nr. 41, p 1-30.

Afbeelding 11: Zicht op de Merovingische holle weg in proefsleuf 15.

Figuur 25 De holle weg aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek (boven). Ferrariskaart met aanduiding van het tracé van de holle weg. (bron: De Maeyer W., Van Cauwenbergh S., Cherreté B. 2013: Wortegem-Petegem Diepestraat. Archeologisch vooronderzoek. April 2012, Solva Archeologie- rapport 29, Aalst, p. 25).

4.6.2. INDICATOREN

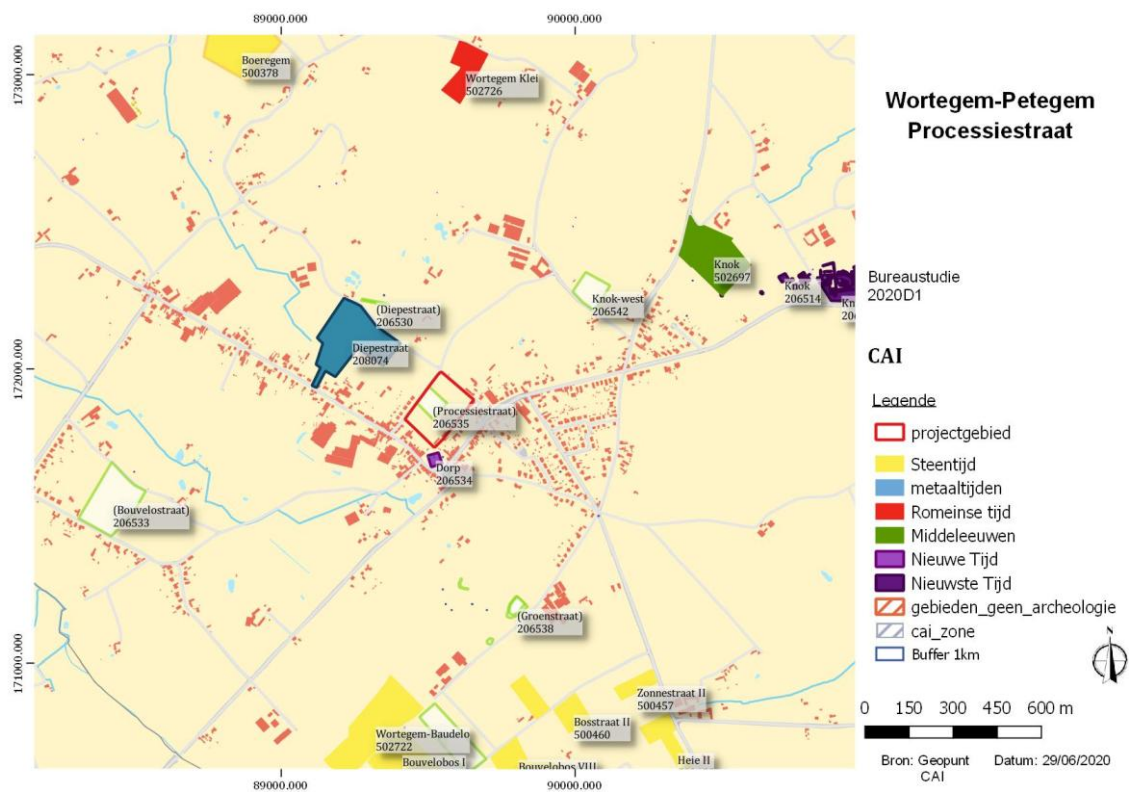
Cai 206535: Deze locatie bevindt zich binnen het plangebied. Aan de hand van luchtfotografische prospectie werden sporen in de bodem waargenomen (*cropmarks*). Betreft dit de holle weg die werd aangetroffen op locatie cai 208074? Ook ten noordwesten van het plangebied werden sporen waargenomen tijdens luchtfotografische prospectie (cai 206530). Ook net ten zuiden, ter hoogte van de kerk werden sporen waargenomen (cai 206534). Luchtfotografische sporen werden waargenomen op volgende locaties rondom het plangebied: cai 206542, 206533, 206538, 206514, 206521, 206526, 206522.

Tijdens veldprospecties werden vooral ten zuiden van het terrein lithisch materiaal gevonden. Het gaat om cai locaties: 502722, 500460, 500457, 500327 (laat-neolithisch), 502699, 500253, 500459, 500456, 500455, 500454. 500448, 501283 (mesolithicum, midden-neolithicum, tijdens opgravingscampagne¹⁰), 500450, 500452, 500453.

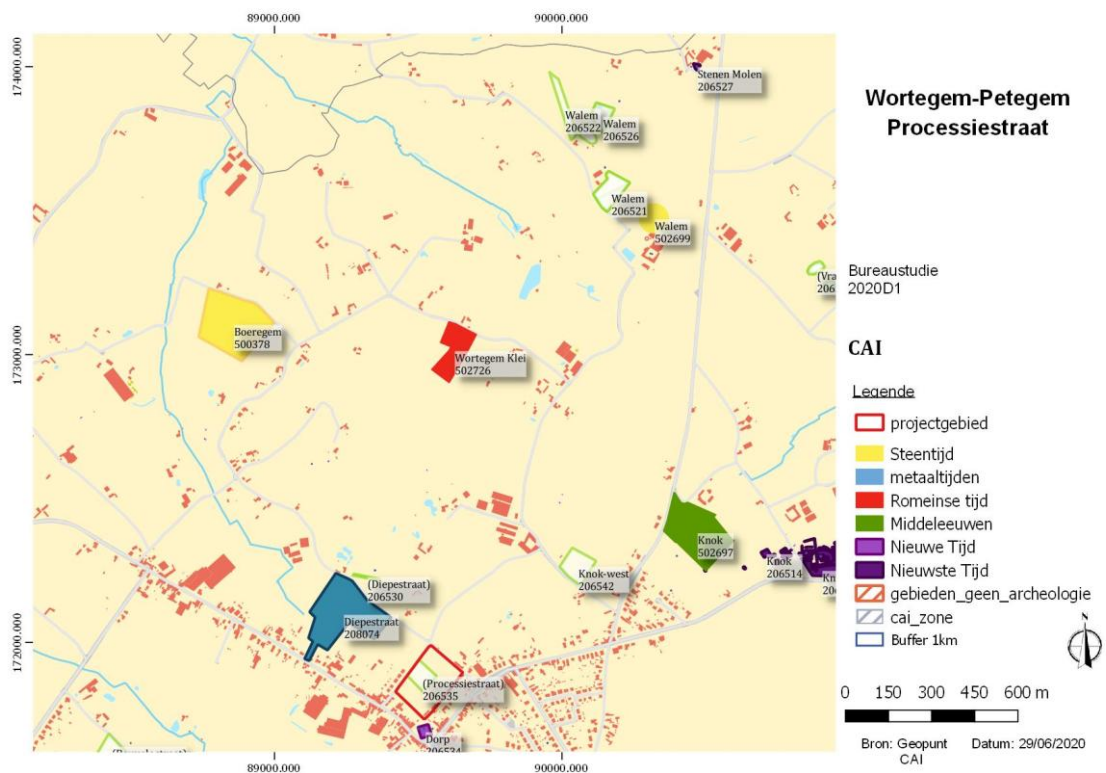
Cai 502697: ter hoogte van deze locatie bevindt zich een circulair bodemspoor. Op basis van een topografische kaart en perceelsafbakening werd dit gevonden.

Cai 502726: ter hoogte van deze locatie ten noorden van het plangebied werd romeins bouw materiaal gevonden.

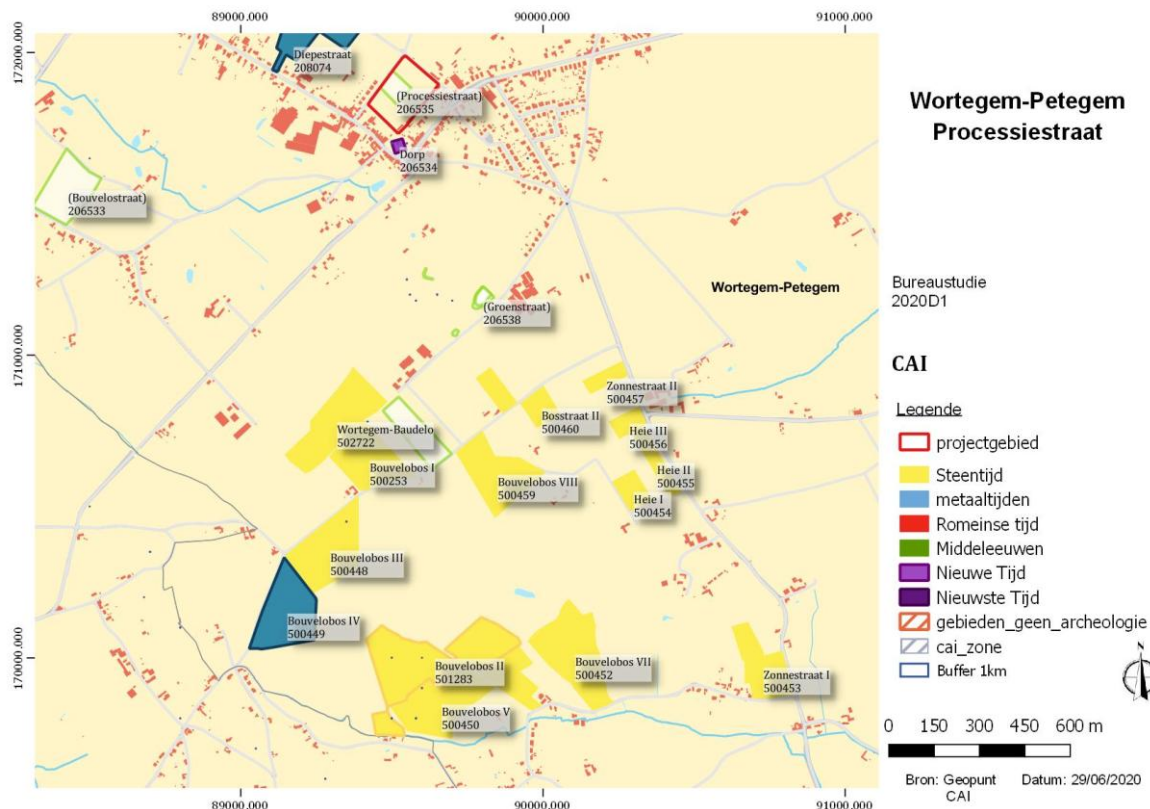
¹⁰ Crombé P. 1991, Bijdrage II: voorlopig verslag van de opgravingscampagne 1990, in: VOBV-info, nr. 41, p. 32.

Figuur 26 Centraal archeologische inventaris (Cai) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 27 Centraal archeologische inventaris (Cai) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

Figuur 28 Centraal archeologische inventaris (Cai) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt)

4.6.3. ARCHEOLOGISCHE NOTA'S

Wortegem-Petegem Groenstraat¹¹: Aanleiding van deze archeologienota was de geplande verkaveling ten zuidoosten van het plangebied met een oppervlakte van 3693m². Er werd een landschappelijk booronderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Uit het landschappelijk onderzoek bleek dat er zich geen paleobodem binnen het plangebied bevindt. Er werd daarom direct overgeschakeld op het proefsleuvenonderzoek. In totaal werden 6 sleuven aangelegd. Er werden slechts 7 sporen gevonden, dit is te verklaren door het gebruik van het plangebied als landbouwgrond. Er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd.

¹¹ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/7403>

5. SYNTHESE

5.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON

Op basis van bovenstaande informatie kan een archeologisch verwachtingspatroon naar voren worden geschoven. Het plangebied is in de 18de eeuw grotendeels in gebruik als akkerland. De Villaret-kaart en ook deels de Ferrariskaart situeren het zuidelijke deel van het plangebied binnen het areaal van het kerkhof van de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk. Voor wat betreft de periode voor de 18de eeuw zijn geen gegevens voorhanden wat betreft het plangebied.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er in het algemeen een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Binnen het plangebied werden door luchtfotografische prospectie sporen waargenomen. Vermoedelijk kunnen deze sporen in verband gebracht worden met de holle weg die werd aangetroffen tijdens een proefsleuvenonderzoek aan de Diepstraat, ten noorden van het plangebied. Rondom het plangebied werden al enkele onderzoeken uitgevoerd met resultaten uit vooral de ijzertijd, romeinse en middeleeuwse periode. Over het algemeen kan gesteld worden dat er nog maar relatief weinig archeologisch onderzoek werd uitgevoerd in de omgeving van het plangebied.

Voor wat betreft de periode van de steentijden werden nog bijna uitsluitend prospectievondsten gedaan in de omgeving van het plangebied. De prospectievondsten concentreren zich ten zuiden van het plangebied, op hoger gelegen gronden en in de nabijheid van waterlopen. Voor de pre-agrarische gemeenschappen (paleolithicum t/m neolithicum) was een ecologisch divers landschap belangrijk. De mens trok zijn tijdelijke kampementen meestal op langs overgangszones van nat naar droog, zoals bijvoorbeeld op droge zandruggen in beekvalleien. In dergelijke gradiëntzones zijn namelijk de rijkste en meest diverse voedingsbronnen aanwezig en was drinkwater binnen handbereik. Het plangebied is matig gunstig gelegen voor het aantreffen van een zogenaamde paleobodem.

Bij de introductie van de landbouw werd de geschiktheid van de bodem voor het plegen van akkerbouw een cruciaal criterium. De eerste akkers werden op de vruchtbaarste en makkelijk te bewerken gronden aangelegd. Er kan aangenomen worden dat het plangebied wegens de vruchtbare grond en hogere ligging aantrekkelijk moet geweest zijn. Op archeologisch vlak kunnen zogenaamde grondvaste sporen (vanaf het neolithicum tot op heden) verwacht worden binnen het plangebied. Deze klassieke archeologische sporen kunnen zich manifesteren net onder het maaiveld. Wegens de ligging net ten noorden van de Onze-Lieve-Vrouw Geboortekerk is het mogelijk dat er zich op het zuidelijk deel van het plangebied menselijke begravingen bevinden.

5.2. ONDERZOEKSVRAGEN

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Binnen het plangebied werden door luchtfotografische prospectie sporen (Cai 206535) waargenomen. Vermoedelijk kunnen deze sporen in verband gebracht worden met de holle weg die werd aangetroffen tijdens een proefsleuvenonderzoek aan de Diepstraat, ten noorden van het plangebied.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Een groot deel van het projectgebied werd vrij lang als voetbalterrein in gebruik genomen. De gebouwtjes (en eventueel ook het voetbalterrein zelf) zullen een zekere impact gehad hebben op de bodemopbouw.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Binnen het plangebied wordt een verkaveling gepland. Deze werken zullen gepaard gaan met een verregaande verstoring van de bodem.

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Binnen het projectgebied werden reeds via luchtfotografische prospectie sporen waargenomen. Wat de bewaringstoestand en de aard van deze sporen zijn is (deels) onduidelijk. Voor de rest van het plangebied is het onduidelijk of er zich archeologische sporen bevinden.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Verder onderzoek wordt niet noodzakelijk geacht, dit wordt toegelicht in het Programma van Maatregelen.

6. BESLUIT

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek vormt de geplande verkaveling te Wortegem-Petegem (prov. Oost-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot het verkavelen van gronden waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt en de geplande werken betrekking hebben op meer dan 1000m². De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 30292m². Vandaar is men verplicht een archeologienota bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is.

Op archeologisch vlak kan gesteld worden dat er in het algemeen een hoge potentiële waarde aan het terrein kan worden toegeschreven. Binnen het plangebied werden door luchtfotografische prospectie sporen waargenomen. Vermoedelijk kunnen deze sporen in verband gebracht worden met de holle weg die werd aangetroffen tijdens een proefsleuvenonderzoek aan de Diepstraat, ten noorden van het plangebied. Rondom het plangebied werden al enkele onderzoeken uitgevoerd met resultaten uit vooral de ijzertijd, romeinse en middeleeuwse periode. Over het algemeen kan gesteld worden dat er nog maar relatief weinig archeologisch onderzoek werd uitgevoerd in de omgeving van het plangebied.

Binnen het plangebied wordt een verkaveling gepland. Deze werken zullen gepaard gaan met een verregaande verstoring van de bodem.

7. BIBLIOGRAFIE

- <https://www.geopunt.be/kaart>
- <https://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>
- <https://cai.onroerenderfgoed.be/>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>
- <https://maps.nls.uk/ww1/trenches/>

- Braeckman K., Crombé P., Parent J.P., 1991: Een midden-neolitische site te Petegem, Bouvelo-bos (Wortegem-Petegem: Oost-Vlaanderen). In: *VOBOV-info* nr. 41, p 1-30.

- Crombé P. 1991, Bijdrage II: voorlopig verslag van de opgravingscampagne 1990, in: *VOBOV-info*, nr. 41, p. 32.

- De Maeyer W., Van Cauwenbergh S., Cherreté B. 2013: *Wortegem-Petegem Diepestraat. Archeologisch vooronderzoek*. April 2012, Solva Archeologie- rapport 29, Aalst.

- Gysseling M., 1960, *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, deel I A-M, s.l.

8. FIGURENLIJST

Figuur 1 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI)	6
Figuur 2 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI).....	7
Figuur 3 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt)	7
Figuur 4 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)	9
Figuur 5 Zicht op het plangebied vanaf het noordoosten (Processiestraat). (bron: google)	9
Figuur 6 Zicht vanaf de noordoostelijke hoek (kruising Processiestraat en Diepestraat) op het projectgebied. (bron: google).....	10
Figuur 7 Verkavelingsplan. (bron: opdrachtgever)	11
Figuur 8 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	13

Figuur 9 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt).....	13
Figuur 10 Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	14
Figuur 11 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt).....	15
Figuur 12 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt).....	17
Figuur 13 Uitleg type 1 Quartair geologische kaart. (Bron: geopunt)	18
Figuur 14 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: geopunt).....	19
Figuur 15 Frickx-kaart (1744). (bron: geopunt).....	22
Figuur 16 Villaret-kaart (1745-1748). (bron: geopunt).....	23
Figuur 17 Detail van de Villaret-kaart. (Bron: geopunt).....	23
Figuur 18 Detail van de kaart van Ferraris (1777) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	24
Figuur 19 Detail van de Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	24
Figuur 20 Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) met aanduiding van het projectgebied. (bron: geopunt).....	25
Figuur 21 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt).....	25
Figuur 22 Popp-kaart (1842-1879). (bron: geopunt).....	26
Figuur 23 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt)	26
Figuur 24 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt)	27
Figuur 25 De holle weg aangetroffen tijdens het proefsleuvenonderzoek (boven). Ferrariskaart met aanduiding van het tracé van de holle weg. (bron: De Maeyer W., Van Cauwenbergh S., Cherreté B. 2013: Wortegem-Petegem Diepestraat. Archeologisch vooronderzoek. April 2012, Solva Archeologie- rapport 29, Aalst, p. 25).	29
Figuur 26 Centraal archeologische inventaris (Cai) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	31
Figuur 27 Centraal archeologische inventaris (Cai) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	31
Figuur 28 Centraal archeologische inventaris (Cai) met aanduiding van het plangebied. (bron: geopunt).....	32